

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Intimiteit

tweeduizend jaar geleden al over schreef. En het goede leven is goed genoeg. Niet het betere leven en al helemaal niet het perfecte of beste leven.

Beste lezer, wat deed ik na het schrijven van deze recensie? De smart tv ging uit (onder luid protest uiteraard) en ik haalde mijn oude *Ethica Nicomachea* (1999) uit mijn boekenkast. Het meesterwerk van Aristoteles (met een zweem van oude kattenpis, een souvenir van wijlen een kater. Perfect hoeft het leven niet te zijn). Ik blies wat stof uit de jaren '90 van de kop. Om met mijn zoon in de zetel te praten over het doel van het menselijk bestaan, over gelukkig zijn.

Naar de Top!

Sanne Smit en Sabine Klaver (2014). Doetinchem: Graviant educatieve uitgaven, Spel en handleiding. 71 pp. €105,00. ISBN: 9789491337246.

Cathy Harder

Het spel 'Naar de top!' is ontwikkeld voor gezinnen die een kind hebben van zeven jaar of ouder met een diagnose autisme-spectrumstoornis. De auteurs hebben het spel ontworpen vanuit het perspectief dat er na de diagnose een periode van rouw en verlies ontstaat ten aanzien van de verwachtingen die je als ouders, broertjes en zusjes hebt. Ook zal het kind met autisme na de diagnosestelling zijn of haar zelfbeeld moeten bijstellen. Er zijn gezinnen waarin niet met elkaar gesproken wordt over de betekenis van de diagnose en het effect op hun gezin. Wanneer het gezin een duidelijke hulpvraag heeft omtrent de

Jasmien Peeters is filosoof, systeemtherapeut en (EFT) relatietherapeut. Ze werkt voor Duet relatiebemiddeling en in haar eigen praktijk. E-mail: jasmien@focus-op-verbinding.be.

Literatuur

- Aristoteles, *Ethica nicomachea* [vertaald, ingeleid en van aantekeningen voorzien door Christine Pannier en Jean Verhaeghe (1999)]. Groningen: Historische Uitgeverij, 1999.
- Verhaeghe, P. (1998). *Liefde in tijden van eenzaamheid*. Amsterdam: De Bezige Bij.
- Verhaeghe, P. (2012). *Identiteit*. Amsterdam: De Bezige Bij.
- Verhaeghe, P. (2015). *Autoriteit*. Amsterdam: De Bezige Bij.

diagnose, kan in de systeemtherapie het spel een aanzet zijn om als gezin met elkaar in gesprek te komen over het thema autisme.

In het werken met gezinssystemen heb ik veel te maken met de diagnose autisme-spectrumstoornis. Toen ik het spel kreeg, viel me op dat de auteurs veel zorg hebben besteed aan de vormgeving. De gebruikte kleuren en symbolen ogen mooi. Het is een aantrekkelijk spel zonder overdaad aan symbolen op het bord. Afhankelijk van het gezin, kun je als spelleider kiezen om losse symbolen in te zetten of deze juist achterwege te laten. Tevens is er goed nagedacht over de materialenkoffer waarin het spel opgeruimd kan worden. Er is een duidelijke handleiding die beschrijft wat het doel is van het spel en wat de indicaties zijn om het te spelen. Contra-indicaties zijn een IQ onder de 70, ernstige gedragsproblemen of concentratieproblemen. Het spel is opgebouwd uit acht losse kaarten die als een puzzel naast elkaar gelegd kun-

---

Naar de Top!

nen worden, waardoor er een berg zichtbaar wordt. Tijdens het bouwen van de berg moet het aapje Sassa allerlei hindernissen overwinnen om een stapje verder vooruit te raken op de berg. Dit gebeurt door met elkaar vragen te beantwoorden.

De auteurs hebben het spel zo ontworpen dat er rekening gehouden wordt met weerstand omtrent het woord autisme, maar ze kiezen er bewust voor om het niet te vermijden. Het externaliseren van de diagnose autisme kan door middel van het aapje Sassa.

Het spel kent vier fases. In de eerste fase wordt stilgestaan bij wat autisme betekent en wordt met het gezin onderzocht welke elementen van het autisme van toepassing zijn bij hun kind.

In fase twee wordt aandacht gegeven aan de betekenisverlening van de nieuwe situatie. Door het onderzoekende karakter van deze fase kunnen alle gezinsleden kennismaken met elkaars ideeën over autisme. De leden van het gezin waarmee ik het spel speelde, benoemden met regelmaat dat ze bepaalde ideeën of gedachten niet van elkaar kenden. Bewust met elkaar in dialoog gaan over de diagnose autisme-spectrumstoornis hielp hen om zich weer verbonden te voelen. Voor het gezinslid met de diagnose autisme was dit een moeilijke fase, mede ook omdat er een dialoog ontstond die voor hem vaak te snel ging en te diepgaand was. Veel van de nuances in de interactie ontgingen hem. Toen iedereen zich daarvan bewust werd, kon er onderzocht worden hoe hij mee kon blijven doen, met voldoende ruimte voor alle gezinsleden om zich te blijven uitspreken en in dialoog te blijven gaan.

In fase drie komt duidelijk aan bod wat de emotionele gevolgen zijn voor alle gezinsleden. Vooral ouders worstelen vaak met schuldgevoelens, maar ook broers en zusjes kunnen zich schuldig voelen. Hoe ga

je om met je eigen emoties, hoe vind je een balans tussen niet kunnen en niet willen?

In fase vier wordt met de gezinsleden gesproken over de manier waarop zij om kunnen gaan met de emotionele en praktische gevolgen van het autisme binnen hun gezin en kan er samen een positief toekomstbeeld worden ontwikkeld dat tegelijkertijd realistisch is. Om deze fase te doorlopen hebben de auteurs vragen ontwikkeld die op het speelbord gerangschikt zijn op kleur en in vier verschillende categorieën zijn ingedeeld. Het gaat dan om de categorieën communicatie, complimenten, meningsvorming en handelen. Daarnaast zijn er meeleeftkaartjes en hulpkaartjes. De uitleg van elke categorie is helder beschreven, goed gelieerd aan de diagnose autisme en duidelijk onderbouwd. Meeleeftkaartjes en hulpkaartjes kunnen de gezinsleden ondersteunen in het aandacht geven aan de emoties en expliciet hulp vragen. Dat is vaak niet vanzelfsprekend. Voor de therapeut is het belangrijk hieraan voldoende ruimte te geven en de gezinsleden te stimuleren om gebruik te maken van deze kaartjes.

Tijdens het spelen van het spel werd zichtbaar hoe de gezinsleden een uur echt met elkaar in gesprek gingen over het onderwerp autisme en wat dit met hen deed. Ze konden door met elkaar te spreken inderdaad hun verwachtingen bijstellen, doordat ze informatie kregen van elkaar hoe ze tegen bepaald gedrag aankeken. Ook degene met autisme kon door gedrag en door taal laten weten hoe hij iets beleefde en ervaarde.

Het spel 'Naar de top!' is een aanvulling op bestaande vormen van psycho-educatie en spelmateriaal met betrekking tot autisme. Het is een waardevol medium om te gebruiken binnen een gezinstherapie. Een kanttekening is dat het van de therapeut veel voorbereiding vergt. Het kost tijd

Naar de Top!

om de handleiding goed te lezen en je het spel eigen te maken zodat je het kan aanpassen aan het gezin waarmee je het spel gaat spelen. Naarmate je meer ervaring krijgt hoe het spel te spelen en in te zetten is, zal deze investering afnemen. Een ander aandachtspunt is dat het spelen van een spel een groot beroep doet op sociale vaardigheden en interactie. Voor een grote groep mensen met autisme is dat moeilijk en ontstaat er kans op overprikkeling. Het is belangrijk je niet te laten ontmoedigen als het kind afhaakt tijdens de spelsessie. Geef hem of haar die ruimte, vat samen en benoem kort de kern. Tevens kan het helpen om het kind expliciet taken te geven tijdens de sessies die terugkerend zijn.

In het spel is goed aandacht besteed aan motivatie en volhouden. Dit doen de auteurs door bijvoorbeeld aan het einde van elke sessie de mogelijkheid te bieden

stickers te laten plakken. Afhankelijk van de leeftijd van de gezinsleden is dit een middel dat ingezet kan worden. Om het spel positief af te sluiten krijgen alle gezinsleden een certificaat wanneer ze de 'top' hebben bereikt.

Kortom, het spel is mijns inziens een zeer mooie aanvulling op bestaand spel-materiaal omdat het gezinsleden, ondersteund door de therapeut, helpt met elkaar in gesprek te komen omtrent de diagnose autisme en wat die voor alle gezinsleden betekent, zowel emotioneel als in praktische zin.

Cathy Harder is systeemtherapeut bij GGZ-centraal Fornhese in Ermelo. E-mail: c.harder@ggzcentraal.nl.